

amb relacions amb monges incloses —molt atractius per Valsalobre, perquè de jove Fontanella s'havia distingit per una vena eròtica que l'aproxima al Rector de Vallfogona—, i de mort als darrers moments de l'existència, com sol passar sempre si el fil que seguim és cronològic. Pel que fa a la llengua, com defensa també Valsalobre, no està encara tan castellanitzada com podríem imaginar en un principi.

Recuperada doncs part de la seva obra poètica, ara el que convindria seria, semblantment, que hom dugués a terme també la reedició del seu teatre: *Amor, firmesa i porfia* el tragueren per darrer cop el 1994 a la col·lecció MOLC i de *Lo desengany* en circulava una edició juvenil a Bruño de l'any següent. Però sobretot caldria esperar l'aparició de la seva producció inèdita en prosa i d'una tercera peça de teatre que, val a dir-ho, ens deixà en un estat força incipient segons Valsalobre i de la qual els filòlegs anteriors fins ara no n'havien dit paraula.

LANG, Stephanie: *Translationen der décadence - (Anti)Dekadenz und Regeneration in den iberischen Literaturen. Spanien - Katalonien - Portugal 1895-1914*, Heidelberg: Universitätsverlag Winter, 2015.

JOSEP MURGADES

Universitat de Barcelona
murgades@ub.edu

En la llengua en què apareix concebut i escrit aquest apreciable estudi se n'hi diu *Doktorarbeit*. També, potser més sovint, *Dissertation*. Però sens dubte la denominació que més li escau és l'habitual en moltes llengües romàniques: la de tesi doctoral. És a dir, pel que fa a l'element adjectiu, l'aplicable a tot producte acordat amb els requisits propis del rigor acadèmic: afirmacions raonades, aparat consistent de notes, bibliografia escaient.¹ Sobretot, tanmateix, perquè, com indica l'element substantiu, allò de què s'hi tracta és d'una tesi, d'una obra de tesi.

Quina és llavors la tesi aquí exposada i fonamentada? Doncs que discurs decadentista i discurs regeneracionista constituïrien les dues indestruïbles cares de la mateixa moneda (ps. 159, 346). Que el concepte de decadència va estructuralment

1. Per més exigent que sigui, el gènere acadèmic per excel·lència no està tampoc estalvi (ai!) d'errates i de mancances. Trabucament de noms: «Mafany» (per Marfany, p. 50); «Desmoullins» (per Demolins, ps. 48, 58); «George» (per Georges, ps. 90, 96). Passatges citats (simptomàticament els catalans) amb tot d'errors de transcripció (pàs-sim). Referències bibliogràfiques adduïdes en el cos del text o a peu de plana que no apareixen després consignades a l'aparat bibliogràfic final: ps. 12, 111, 179, 191. I, encara (en el món editorial alemany!), ¿com és possible que obres d'estudi i de consulta com l'aquí ressenyada no vagin proveïdes del pertinent índex, si no ja també temàtic, sí almenys onomàstic?

i semànticament lligat amb el de renovació (ps. 12, 349). Que la millor manera d'entendre la complementarietat de dos pols en principi diametralment oposats és fer-ho *ex negativo* (ps. 187, 227, 231, 346) —la locució llatina de què se serveix profusament l'autora i que no hauria estat potser de més acompanyar d'una altra de no menys explicativa: *a contrario sensu*.

Una dialèctica d'anàlisi i de comprensió, aquesta (no hi ha possibilitat de re-nèixer i de refundar sense un previ procés d'anihilament i de destrucció), en què ja s'havien prodigat, en llurs respectius estudis, dos autors oportunament invocats per Lang: Bataille (ps. 90, 96) i Cassirer (ps. 216-217).

Als quals cabria afegir, sempre en aprofundiment de semblant línia epistemològica, la consideració que feia el 1973 Georges Haldas (oportunament al·ludida el 1983 en un seu paper sobre Leopardi per Marià Manent) entorn de l'anomenada literatura de la desesperació.

(Valgui ara i aquí de reproduir-la, en la seva literalitat, en suport de la tesi de Lang: «L'écriture en elle-même —le fait d'écrire ou de parler— atteste, indépendamment de tout contenu, une énergie de relation. Et, par là-même, exclut le désespoir. Quand bien on ne parlera que de désespoir. Les vrais désespérés, encore une fois, se laissent mourir ou se suicident. Bref, ils opèrent dans le silence. Car tout parole, quoi qu'on en dise, est vie. Parler donc d'une "littérature du désespoir" est un non-sens et une tricherie».)

Assentat aquest supòsit nuclear, la recerca se centra en allò degudament indicat en el títol, ja de per si prou explícit. Tota ella desplegada al marge de les rigideses canòniques de la *Weltliteratur* i, no cal dir, de les encara més limitadores dels respectius nacionalismes (p. 39); amb voluntat, doncs, transfronterera (*grenzüberschreitend*, p. 347) i, a més de transnacional, semblantment translacional (p. 12).

Cert que, com no podia ser altrament, hi ha les obligades remissions, més o menys per extens, a models narratius francesos (*À rebours*, ps. 61, 69-73, 81, 159; *Le jardin de Béatrice*, ps. 130, 154, 284, 293, 327). Però els textos duts monogràficament a revisió són sobretot peninsulars. Això és així perquè són alguns d'aquests els que prou es presten a il·lustrar la tesi adés apuntada. Ja que és en l'endarrerit context ibèric (el País Basc a banda, tant per raons lingüístiques com pròpiament literàries, p. 16) on l'opció decadentista més directament es vincula amb l'opòsit que ha de retraduir-la en modernitat (ps. 23-24, 26, 29, 348); on el seu contrapunt regeneracionista més té de reacció en termes disjuntius entre civilització i barbàrie (p. 187); on més operatiu es mostra el referent d'Europa —i el de França en particular (p. 62)— a fi d'evitar, en el cas de Catalunya com de Portugal, la interposició exercida pel model Espanya (ps. 58, 256).

En conseqüència amb tot aquest plantejament, la literatura catalana, tot i ser-ne la llengua l'única de no incardinada en un Estat propi, és tractada amb peu d'igualtat amb la castellana i la lusitana, en la mesura que, culturalment parlant almenys, bé prou és llegut considerar Catalunya com una nació (ps. 16-17).

(Per cert que, en el *cultural mapping* que d'aquesta assumpció es deriva —ps. 40-41—, i a propòsit de les relacions hispano-catalanes, no hauria estat de més

prendre aquí en consideració —i sense moure'ns de la perspectiva germànica—, si no l'aportació ja clàssica d'Anton Sieberer: *Katalonien gegen Kastilien. Zur innenpolitischen Problematik Spaniens*, Viena 1936, si almenys la de Horst Hina: *Kastilien und Katalonien in der Kulturdiskussion 1714-1939*, Tubinga, 1978.)

En la lectura de diverses obres que fa l'autora dins aquest dinàmic triangle (*dynamischen Dreieck*, p. 351) constituït també per les cultures ibèriques mal sigui en llurs manifestacions decadentistes finiseculars, ressalten potser l'atenció parada, pel que fa a Portugal, al motiu de la *saudade* i del *saudosismo* (ps. 261-269, 273, 326); i, pel que fa a l'Espanya castellana, el resseguiment del motiu —de filiació primigèniament agustiniana— *noli foras ire*, dut a l'extrem de l'exaltació africanista i, doncs, d'afirmació, sempre *ex negativo*, és clar, d'Europa (ps. 163, 194 i 191-197).

(En aquest últim aspecte, i atesa la importància concedida per l'autora a l'emmarcament geogràfic i espacial, d'(auto)ubicació —(*Selbst*)*verortung*, pàssim—, d'unes tals dinàmiques discursives, hi fóra aquí també aplicable de manera prou rendible la formulació feta per Ortega, a tall de retret típicament regeneracionista, sobre la «tibetanització de España» —en tant que sinònim de refracció decadentista a tot el que fos obertura i receptivitat.)

En relació ja amb les lletres catalanes, i a banda l'inevitable referenciament de *La Ben Plantada* (del 1911, no del 1913 com es llegeix a la p. 291), destaca la focalització, d'una banda, en novel·les com *Desil·lusió* (1904) i *La vida i la mort de Jordi Freginals* (1912); d'altra banda, en obres igualment narratives, com el *Tresor tret d'una novel·la o un professor d'energia* (1909) i *El català de la Manxa* (1914).

Tant la de Massó i Torrents (mai més no editada i possiblement no prou valorada) com la de Pous i Pagès s'ajustarien a l'esquema que Lang anomena *Bildungsroman* en negatiu (ps. 83 i 159, respectivament).

La primera se salda, després del fracàs personal d'un heroi inequívocament decadent, en una *translatio redemptionis* exultant per al conjunt de la nació (p. 171).

(Un testimoni des de la narrativa, aquest, de la dimensió quiliasta del catalanisme, oportunament observada per Ucelay Da Cal —a *El imperialismo catalán*, 2003, p. 142—, però que Lang, tot i citar-lo, no explota bo i gens en un tal sentit, a diferència del que podria ser-ne *mutatis mutandis* l'equivalent portuguès, el *sebastianismo*, sí degudament al·ludit, p. 304.)

La segona exemplificaria la capacitat de sobreposar-se del protagonista a unes limitacions pròpies d'antuvi de la condició decadent, gràcies en part també a una contrafigura femenina (la del personatge representat per Alberta, en aquest cas, ps. 95, 99), veritable *pendant* en positiu de la *femme fragile* cent per cent decadentista (ps. 98, 100-101, 126, 159).

Desil·lusió, a més, és valorada com a text precursor (*Vorreitertext*, p. 158) del Noucentisme. Vist aquest, en coherència amb la tesi subjacent a tot l'estudi, com a reconversió de la inicial temptació decadentista present durant el Modernisme

en una proposta de superació epifànica (ps. 53, 227-228), en el marc de la qual l'esbombat classicisme, talment un sidral il·lusori (*schaumschlägerische Illusion*, p. 243), vindria a omplir l'espai buit de la decadència.

Com a contrapunt irònic de tota aquesta exaltació regeneracionista amb delit de supremacia cultural es dreçarien llavors la narració de Casellas (ps. 244-247) i la novel·la de Rusiñol (ps. 247-253), en un apunt de lectura que, no per més esbiaixat fins a cert punt, resulta per això menys suggerent i adequat a la tesi aquí desplegada.

Semblantment procedeix l'autora amb la interpretació que ens brinda de *La Ben Plantada* (p. 327-344), de la qual s'afanya a subratllar-ne tot de clarobscurs, sense menystenir-ne la vessant paròdica (p. 338) ni la més a tocar de la farsa (ps. 340, 344), en un exercici de deconstrucció que contribueix a rescatar-la tant de les exegesis encomiàstiques que se n'han fet com de les absolutament denigratòries.

(A objectar-hi, tanmateix, el retret de misogínia per la comparança establerta entre la ben plantada i un «mul de sínia», p. 336: l'equiparació no és feta en detriment de la dona sinó —valent-se d'aquesta un cop més a tall de model incontrovertible— amb vista a realçar plàsticament, per mitjà d'un símil detonant, la conveniència que la producció laboral humana —la del pescador Nando, per exemple i per no moure'ns de la mateixa obra— s'ajusti als mateixos ritmes indefallibles que un animal de tir; veg. la glosa que hi fa d'epíleg, de 5-10-1911).

Dues reflexions conclusives encara en relació amb tot plegat. La primera, concernent el discurs final de l'autora: per més que processos com el sotmès aquí a vivisecció puguin presentar-se'ns amb trets recurrents, cal parar compte a no forçar certes analogies. «Decadència» llavors i «crisi» ara no hi ha pas raó perquè s'hagin de correspondre simètricament (p. 352). I no perquè persisteixi avui dia la reivindicació nacional catalana és qualificable a dreta llei aquesta com d'«agressiva» (p. 353), ja que, si *renouveau* hi ha (ibídem), no és tant el provinent de la tal reivindicació com, sobretot i especialment, el de la imposició no cal dir quina.

I la segona: davant una enèsima aportació remarcable de la iberística germànica com la present, ¿quants d'estudiosos ibèrics hi ha que, amb independència de l'encaterinament o de la competència que gastin en anglofília i en anglofonia, siguin capaços de llegir, de ponderar i, en definitiva, de treure enriquidor profit del llibre aquest de Stephanie Lang?